

Дело C-299/22

**Резюме на преюдициалното запитване съгласно член 98, параграф 1 от
Процедурния правилник на Съда**

Дата на постъпване в Съда:

4 май 2022 г.

Запитваща юрисдикция:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Върховен съд на Литва)

Дата на акта за преюдициално запитване:

4 май 2022 г.

Касатор:

M. D.

Ответник в касационното производство:

„Tez Tour“ UAB

Встъпила страна:

„Fridmis UAB“

Предмет на главното производство

Спор относно прекратяването на договор за туристически и развлекателни услуги и възстановяване на суми за пакетни туристически пътувания

Предмет и правно основание на преюдициалното запитване

Тълкуване на член 12, параграф 2 от Директива (ЕС) 2015/2302 на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2015 г. относно пакетните туристически пътувания и свързаните пътнически услуги, за изменение на Регламент (ЕО) № 2006/2004 и Директива 2011/83/ЕС на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 90/314/ЕИО на Съвета; член 267, параграф 3 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

Преюдициални въпроси

1. Необходимо ли е да има издадено официално предупреждение от органите на държавата на заминаване и/или на пристигане за въздържане от ненужно пътуване, и/или държавата, където е мястото на дестинацията (а евентуално и държавата на заминаване) да е квалифицирана като принадлежаща към рискова зона, за да може да се счита, че са налице непредотвратими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него по смисъла на член 12, параграф 2, първо изречение от Директива (ЕС) 2015/2302?

2. Когато се преценява дали към момента на прекратяване на договор за пакетно туристическо пътуване са налице непредотвратими и извънредни обстоятелства, настъпили в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, и дали те засягат значително изпълнението на туристическия пакет: i) следва ли да се вземат предвид само обективни обстоятелства, с други думи, свързва ли се значителното въздействие върху изпълнението на пакета само с обективна невъзможност и трябва ли това въздействие да се разбира като обхващащо само случаите, в които изпълнението на договора става както физически, така и юридически невъзможно, или все пак то обхваща и случаи, в които изпълнението на договора не е невъзможно, но (в конкретния случай поради основателния страх от заразяване с COVID-19) става сложно и/или икономически неефективно (по отношение на безопасността на пътниците, риска за тяхното здраве и/или живот, възможността за постигане на целите на ваканционното пътуване); ii) релевантни ли са субективни фактори, като например възрастни, пътуващи заедно с деца под 14-годишна възраст, или принадлежащи към по-високорискова група поради възрастта или здравословното състояние на пътуващия, и т.н.? Има ли право пътуващият да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване, ако в резултат на пандемията и свързаните с нея обстоятелства по мнение на средностатистическия пътуващ пътуването до и от мястото на дестинацията става опасно, създава неудобства за пътуващия или поражда у него основателен страх от риск за здравето или от заразяване с опасен вирус?

3. Следва ли да се смята, че фактът, че обстоятелствата, на които се позовава пътуващият, вече са били възникнали или най-малкото вече можело да се предположи, че ще настъпят/са били вероятни към момента на резервирането на пътуването, влияе по някакъв начин върху правото на прекратяване на договора без заплащане на такса за прекратяване (например когато такова право не е предоставено, в случай че се прилагат по-строги критерии за оценка на валидността на отрицателното въздействие върху изпълнението на пакета и т.н.)? Когато критерият за разумна предвидимост се прилага в контекста на пандемията, следва ли да се вземе предвид фактът, че макар СЗО вече да е публикувала информация относно разпространението на вируса към момента на сключването на договора за пакетно туристическо пътуване, независимо от това ходът и последиците от

пандемията са били трудни за прогнозиране, не е имало ясни мерки за управление и контрол на инфекцията или достатъчно данни за самата инфекция, а също така е било видно нарастващото развитие на инфекциите от момента на резервиране на пътуването до неговото прекратяване?

4. Когато се преценява дали в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него са налице непредотвратими и извънредни обстоятелства, настъпили към момента на прекратяването на договора за пакетно туристическо пътуване и дали те оказват съществено въздействие върху изпълнението на туристическия пакет, обхваща ли понятието „мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него“ само държавата на пристигане или, като се вземе предвид естеството на непредотвратимото и извънредно обстоятелство, а именно наличието на заразна вирусна инфекция, също и държавата на заминаване, както и пунктовете, свързани със започването на пътуването и връщането от него (пунктове на трансфер, определени транспортни средства и т.н.)?

Цитирани разпоредби от правото на Съюза и практиката на Съда

Член 38 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

Член 169 от Договора за функционирането на Европейския съюз.

Съображение 31, както и член 3, параграф 12 и член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302.

Решения от 20 март 2011 г., *Interedil*, C-396/09, т. 42 и от 23 март 2021 г., *Airhelp*, C-28/20, т. 42, 44 и 45.

Цитирани разпоредби на националното право

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Граждански кодекс на Република Литва, наричан по-нататък „Гражданският кодекс“): член 6.212, параграф 1 („Непреодолима сила“) и член 6.750, параграф 4, точка 3 („Право на туриста да прекрати договор за пакетно туристическо пътуване и да се откаже от договор за пакетно туристическо пътуване“).

Кратко представяне на фактическата обстановка и на главното производство

- 1 На 10 февруари 2020 г. касаторът (ищец в първоинстанционното производство) и другата страна в касационното производство (ответник в първоинстанционното производство) сключват договор за пакетно туристическо пътуване (наричан по-нататък „договорът“), съгласно който другата страна в касационното производство се задължава да предостави на касатора и неговото семейство ваканционно пътуване до Обединените

арабски емирства от 1 до 8 март 2020 г. и да предостави следните услуги: пътуване с въздушен транспорт по маршрута Вилнюс — Дубай и Дубай — Вилнюс, настаняване за седем нощувки в 5-звезден хотел, кетъринг на база олинклузив, трансфер от летището до хотела и от хотела до летището, както и услугите на представител на туроператора. За тези услуги касаторът плаща 4834 EUR на другата страна в касационното производство.

- 2 На 27 февруари 2020 г. касаторът иска от другата страна в касационното производство да прекрати договора, като моли да му бъде разрешено да използва платените парични средства за друго пътуване, когато намалее рискът от COVID-19. Другата страна в касационното производство отказва да уважи искането.
- 3 Касаторът предявява иск, като моли съда да обяви, че договорът е прекратен на основание клауза 2.1.2.3 от него — тоест, поради настъпване на форсмажорни обстоятелства в мястото на дестинацията или в непосредствена близост до него, в резултат на които може да стане невъзможно осъществяването на пътуването или превоза на туристи до мястото на дестинацията — и да му присъди сумата, платена по договора.

Основни доводи на страните в главното производство

- 4 Касаторът заявява, че информацията за избухването на инфекцията COVID-19 из целия свят, публикувана през февруари 2020 г. както от официалните органи, така и от медиите, представлява достатъчно основание за съмнения относно безопасността на пътуванията и в по-общ план, относно тяхната осъществимост. Той твърди, че обстоятелствата (нарастващ брой случаи на COVID-19 в световен мащаб, ограничения на полетите, официални препоръки за въздържане от пътуване до други държави и т.н.) следва да се считат за *непредотвратими и извънредни* и представляват правно основание за упражняване на правото, предвидено в член 6.750, параграф 4, точка 3 от Гражданския кодекс и в член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302, да се прекрати договорът за пакетно туристическо пътуване съответно поради наличието на форсмажорни обстоятелства (*непредотвратими и извънредни* обстоятелства), без да се понесат загуби. Според касатора форсмажорните обстоятелства по член 6.750, параграф 4, точка 3 от Гражданския кодекс, следва да се разбират не като наличие на непреодолима сила, която прави напълно невъзможно осъществяването на пътуване, а като *непредотвратими и извънредни* събития, които могат значително да засегнат изпълнението на договора или превоза на пътници до мястото на тяхната дестинация. Фактът, че е невъзможно да се осъществи пътуването, следва да се тълкува не само като невъзможност да се предоставят услугите в мястото на дестинацията, но и като невъзможност да се осигури безопасно пътуване, без да се създават неудобства или риск за туриста.

- 5 Другата страна в касационното производство заявява, че предвид определението на Директива 2015/2302 за *непредотвратими и извънредни* обстоятелства, и конкретиката на настоящия случай, разпространението на вируса на COVID-19 може да се разглежда като неподлежащо на контрол обстоятелство, но не и като избухване на епидемия или като обстоятелство, което прави невъзможно безопасното достигане до мястото на дестинацията. Тази страна твърди, че в Директива 2015/2302 се изтъква не само значителното засягане на изпълнението на пътуването, но и невъзможността да се осигури безопасно пътуване до мястото на дестинацията, в резултат на което форсмажорните обстоятелства по член 6.750, параграф 4, точка 3 от Гражданския кодекс може да се тълкува и доказва като случаи на непреодолима сила [по смисъла на член 6.212 от същия].
- 6 Първоинстанционният и апелативният съд, които разглеждат делото, възприемат становището, че съгласно данните в преписката по делото (тъй като касаторът решил да закупи пътуването, след като е публикувана информация за предприемането на мерки за безопасност, той сам е трябвало да прецени риска дали пътуването ще бъде възможно, като ситуацията, свързана с породения от пътуването риск, не се е променила през периода от закупуването на пътуването до решението за оттегляне от него) няма основания за квалифициране на обстоятелствата, посочени от касатора, като форсмажорни обстоятелства (*непредотвратими и извънредни* обстоятелства), в резултат на които е невъзможно изпълнението на договора. Тези съдилища приемат, че решението на касатора да прекрати договора се определя от неговата воля (субективен аспект), а не от реална заплаха, която е съществувала обективно към момента на прекратяването. Те отбелязват, че договорът вероятно е прекратен поради основателни опасения и несигурност относно разпространението на пандемията от COVID-19, но касаторът не е представил доказателства, че именно в деня на прекратяването на договора (27 февруари 2020 г.), а не по-късно, са били налице обективни, а не субективни причини за невъзможност за изпълнение на договора през съответния период (от 1 до 8 март 2020 г.).

Кратко представяне на мотивите на преюдициалното запитване

- 7 Запитващата юрисдикция поставя по-специално въпроса дали пътуващият може да излага като валидно средство за защита, обосноваващо правото му да прекрати договора за пакетно туристическо пътуване без да търпи загуби от това, наличието на *непредотвратими и извънредни* обстоятелства, тъй като отговорът на този въпрос ще определи коя от страните по договора ще понесе неблагоприятните правни последици от прекратяването му. Посочената юрисдикция изтъква, че понятието за *непредотвратими и извънредни* обстоятелства, посочено в Директива 2015/2302, е автономно, все още не е тълкувано в практиката на Съда, както и че Съдът все още не е постановил решение относно критериите, които трябва да се прилагат, за да се определи дали дадени обстоятелства са *непредотвратими и извънредни*

по смисъла на член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 в случай на световна пандемия.

- 8 Запитващата юрисдикция отбелязва, че определението за *непредотвратими и извънредни* обстоятелства, предвидено в Директива 2015/2302, е транспонирано в националното право в член 6.750, параграф 4, точка 3 от Гражданския кодекс, като е използвано определението за непреодолима сила. Първоинстанционният и апелативният съд се позовават на общото понятие „непреодолима сила“, предвидено в член 6.212, параграф 1 от Гражданския кодекс, и на квалифициращите характеристики на форсмажорните обстоятелства, изложени в съдебната практика на националните съдилища; по този начин те считат понятието „непреодолима сила“, установено в националното право, и понятието „*непредотвратими и извънредни* обстоятелства“, използвано в правото на ЕС, за синонимни.
- 9 Според запитващата юрисдикция обаче понятието „*непредотвратими и извънредни* обстоятелства“ е по-широко от понятието за *непреодолима сила*. Първо, въз основа на принципа, съгласно който следва да се дава приоритет на защитата на правата на пътуващия, възможността на пътуващия да се защити сам не може да бъде прекомерно ограничавана. Второ, при тълкуването на разпоредбите на Регламент (ЕО) № 261/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 11 февруари 2004 г. Съдът вече е отбелязал, че понятието „*извънредни* обстоятелства“ следва да се тълкува като обхващащо не само външни, но и вътрешни събития за дейността на предприятията, като например стачки (решение от 23 март 2021 г., Airhelp, C-28/20, точки 42, 44 и 45). Запитващата юрисдикция счита, че по аналогия понятието „*непредотвратими и извънредни* обстоятелства“ обхваща не само случаите, при които е обективно невъзможно (физически или юридически) да се изпълни договорът, но и случаите, при които изпълнението му е теоретично възможно, но е сложно и/или икономически неефективно на практика (по отношение на безопасността на пътуващия, риска за неговото здраве и/или живот, възможността за постигане на целите на ваканционното пътуване), или пътуващият изпитва неудовлетвореност от ваканцията. Запитващата юрисдикция добавя, че препоръките (предупреждение) от страна на органите (като Министерството на външните работи) за въздържане от пътуване могат да се считат за предположения за *извънредни* обстоятелства, които оказват значително въздействие върху изпълнението на договора за пакетно туристическо пътуване.
- 10 Запитващата юрисдикция счита, че за да се установи това значително въздействие, следва по принцип да се вземе предвид предварителната (*ex ante*) оценка на осъществимостта на изпълнението на договора, извършвана от средностатистическия пътуващ, който е относително осведомен и в разумни граници наблюдателен и съобразителен. Поради това е важно да се имат предвид фактическите данни, с които пътуващият разполага, и публично достъпната информация, че е вероятно да възникнат *непредотвратими и извънредни* обстоятелства и произтичащи от тях

последници, а когато вече е възникнала опасна ситуация, че вероятността ситуацията да се подобри е малка.

- 11 Запитващата юрисдикция иска също да се установи дали при наличие на *непредотвратими и извънредни* обстоятелства по смисъла на член 12, параграф 2, първо изречение от Директива 2015/2302 към момента на пътуването може да се приложи правото на прекратяване на договора без заплащане на таксата за прекратяване, независимо дали към момента на сключването на договора е можело да се предвиди наличието на такива обстоятелства. Съдът не е сигурен дали при прилагането на критерия за разумна предвидимост следва да се вземе предвид, че поради особено бързото увеличаване на случаите на COVID-19, потвърдени в началото на 2020 г., и липсата на надеждни научни данни се изтъква особено големият риск от вируса за човешкото здраве и живот, няма ясни мерки за управление и контрол на инфекцията, ходът и последиците от пандемията са трудно предвидими, а от момента на резервирането на пътуването до прекратяването на договора броят на инфекциите очевидно е нараснал.
- 12 Същевременно запитващата юрисдикция изпитва несигурност по отношение на понятието „място на дестинацията или в непосредствена близост до него“, използвано в Директива 2015/2302. Според тази юрисдикция на основание член 12, параграф 2 от Директива 2015/2302 правото на пътуващия да прекрати договора е свързано с възникването на *непредотвратими и извънредни обстоятелства* в „мястото на дестинацията“ или „в непосредствена близост до него“; поради това оценката на тези обстоятелства, когато договорът е прекратен поради пандемията, не следва да бъде свързана само с крайната дестинация, т.е. с държавата на пристигане. Запитващата юрисдикция счита, че правото на прекратяване на договор за пакетно туристическо пътуване следва да съществува и когато в резултат на пандемията и свързаните с нея обстоятелства по мнение на средностатистическия пътуващ пътуването до и от мястото на дестинация става опасно, създава неудобства или поражда основателен страх от риск за здравето или от заразяване с опасен вирус.